ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN – AL. ROSETTI”

DEX

ediție REVĂZUTĂ și ADĂUGITĂ

DICȚIONARUL EXPLICATIV *al* LIMBII ROMÂNE

UE
UNIVERS ENCICLOPEDIC
București, 2016

NOTĂ

Prezentul tiraj al *Dicționarului explicativ al limbii române*, îmbogățit şi completat, întocmit sub conducerea acad. Marius Sala şi dr. Monica Busuioc, are la bază cele două ediții anterioare, din anul 1975 şi din anul 1996 (care cuprinde şi Suplimentul din anul 1988), precum şi ediția a II-a revizuită şi adăugită din anul 2009 şi tirajul din anul 2012.

La elaborarea tirajului de față au colaborat la redactare Mihaela Marin, Nicoleta Mihai, Carolina Popuşoi, Radu Trif, Florin Vasilescu şi la operații tehnice, Alexandru Anghelina.

Lucrarea a fost elaborată în cadrul Sectorului de lexicologie şi lexicografie
al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”

Autorii DEX:

Conducătorii lucrării:

acad. Ion Coteanu, dr. Luiza Seche, dr. Mircea Seche

Redactori:

Alexandra Burnei, Elena Ciobanu, Eugenia Contraş, Zorela Creța, Valentina Hristea, dr. Lucreția Mareş, Elena Stîngaciu, Zizi Ştefănescu-Goangă, Tatiana Țugulea, Ileana Vulpescu

A colaborat la revizia şi la definitivarea etimologiilor dr. Theodor Hristea

Autorii suplimentului la DEX:

Conducătorii lucrării:

acad. Ion Coteanu, Ion Dănăilă, Nicoleta Tiugan

Redactori:

Elena Ciobanu, Zorela Creța, Eugenia Guțulescu, Valentina Hristea, dr. Lucreția Mareş, Georgeta Mitran, Maria Păun, Zizi Ştefănescu-Goangă, Nicoleta Tiugan, Tatiana Țugulea

Au mai colaborat:

dr. Mircea Seche (la revizia definitivă), dr. Andrei Bantaş (la revizia şi definitivarea etimologiilor), Aurelian Lăzăroiu, de la Institutul de Cercetări Etnologice şi Dialectologice din Bucureşti (la revizia şi la definitivarea unor articole din domeniul tehnic), Aurelia Ulici şi Rodica Zafiu (la definitivarea manuscrisului pentru tipar)

PREFAŢĂ
LA EDIŢIA I

Dicționarul explicativ al limbii române se adresează tuturor celor care, folosind în mod curent limba română, au nevoie de informații şi lămuriri noi în legătură cu vocabularul românesc actual.

Conceput ca un cuprinzător repertoriu lexical, **Dicționarul** înregistrează şi explică foarte multe cuvinte, sensuri şi unități frazeologice noi, ivite în uzul limbii române cu deosebire în ultimele două decenii.

În acest dicționar intră şi cuvinte populare, regionale, arhaisme etc. care apar în operele clasice ale literaturii române.

Definirea şi explicarea cuvintelor, ca şi distribuirea sensurilor, respectă principiile introduse în lexicografia românească de Institutul de Lingvistică din Bucureşti.

În acest cadru, devenit tradițional, şi-au găsit locul potrivit toate noutățile de interpretare destinate îmbunătățirii descrierii cuvintelor. Ca şi în dicționarele anterioare elaborate la Institutul de Lingvistică din Bucureşti, şi în cel de față au fost incluse locuțiuni şi expresii, ori de câte ori prezența lor în cursul tratării unui cuvânt se impunea cu necesitate.

Pentru a respecta tradiția din lexicografia națională, **Dicționarul** indică şi originea cuvintelor înregistrate, deşi nu este un dicționar etimologic propriu-zis.

La alcătuirea planşelor ilustrative, colectivul de autori a primit sfaturile şi un substanțial ajutor din partea Comisiei de ocrotire a monumentelor naturii, din partea Institutului de Istorie a Artelor, a Muzeului de Istorie Naturală „Grigore Antipa", a Muzeului Satului din Bucureşti, a Observatorului Astronomic din Bucureşti, a Uniunii Arhitecților. Exprimăm şi aici tuturor celor de la instituțiile menționate care ne-au sprijinit mulțumirile noastre cele mai călduroase.

AUTORII

PREFAŢĂ
LA EDIŢIA A II-A

Ediția a II-a a ***Dicționarului explicativ al limbii române,*** întocmită sub conducerea acad. Ion Coteanu şi dr. Lucreția Mareş, are la bază prima ediție, revăzută şi îmbogățită prin introducerea cuvintelor din Suplimentul la DEX şi din alte surse lexicale şi elaborată de un grup de cercetători de la Institutul de Lingvistică din Bucureşti al Academiei Române, în afara obligațiilor lor din planul de cercetare al Institutului în condițiile stabilite prin Legea 70/1992 care încurajează inițiativele personale ale specialiştilor din diverse domenii de cercetare în vederea dezvoltării ştiinței şi culturii.

Redactorii prezentei ediții:

Larisa Avram
Zorela Creța
Corina Gheorghe
Anca Gherman
Daniela Grădinescu
Eugenia Guțulescu
Irina Koch
Lucreția Mareş, dr.
Georgeta Mitran
Eleonora Popa
Silvia Săvulescu
Ariadna Ştefănescu
Radu Trif
Romana Tulbure

ABREVIERI

A.	= ante
Abr.	= abreviat, abreviere
Absol.	= (tranzitiv) absolut
Acc.	= accentuat
Acuz.	= acuzativ
Adj.	= adjectiv
Adj. dem.	= adjectiv demonstrativ
Adj. interog.-rel.	= adjectiv interogativ-relativ
Adj. nehot.	= adjectiv nehotărât
Adj. pron.	= adjectiv pronominal
Adj. pos.	= adjectiv posesiv
Adv.	= adverb
Adv. interog.	= adverb interogativ
Aeron.	= aeronautică
Agric.	= agricultură
Agron.	= agronomie
Alb.	= limba albaneză
Anat.	= anatomie
Aor.	= aorist
Apic.	= apicultură
Arg.	= argotic
Arh.	= arhaizant
Arheol.	= arheologie
Arhit.	= arhitectură
Art.	= articol; articulat
Art. adj.	= articol adjectival
Art. hot.	= articol hotărât
Art. nehot.	= articol nehotărât
Art. pos.	= articol posesiv
Astron.	= astronomie
Bg.	= limba bulgară
Biochim.	= biochimie
Biol.	= biologie
Bis.	= termen bisericesc
Bot.	= botanică
cca	= circa
Ceh.	= limba cehă
Cf.	= confer
Chim.	= chimie
Cib.	= cibernetică
Cin.	= cinema; cinematografie
Cit.	= citit
Concr.	= concretizat
Conj.	= conjuncție
Constr.	= construcții
Cont.	= contabilitate
Cor.	= coregrafie
Cosm.	= cosmografie; cosmologie
H.	= Hristos
Cuv.	= cuvânt
Dat.	= dativ
Decen.	= deceniul
Depr.	= depreciativ
Dial.	= dialect(al)
Din lat.	= neologism din latină
d.H.	= după Hristos

Ebr. = limba ebraică
Ec. = economie
Ec. pol. = economie politică
Electron. = electronică
Elt. = electrotehnică
Engl. = limba engleză
Engl. am. = engleză americană
Entom. = entomologie
Esper. = limba esperanto
Et. nec. = etimologie necunoscută
Expr. = expresie
F. = feminin
Fact. = (tranzitiv) factitiv
Fam. = familiar
Farm. = farmacie; farmacologie
Fig. = figurat
Fil. = filosofie
Filol. = filologie
Fin. = finanțe
Fiz. = fizică
Fiziol. = fiziologie
Fon. = fonetică; fonologie
Fot. = fotografie
Fr. = limba franceză
Genet. = genetică
Gen. = genitiv
Geogr. = geografie
Geol. = geologie
Geom. = geometrie
Ger. = gerunziu
Germ. = limba germană
Gr. = limba greacă (veche)
Gram. = gramatică
Hort. = horticultură
Idiş = limba idiş
Iht. = ihtiologie
Imper. = imperativ
Imperf. = imperfect
Impers. = (verb) impersonal
Impr. = impropriu
Ind. = industrie
Inf. = infinitiv
Inform. = informatică
Interj. = interjecție
Intranz. = intranzitiv
Invar. = invariabil
Ir. = ironic
Ist. = istorie
It. = limba italiană
î.H. = înainte de Hristos
Înv. = învechit
Jap. = limba japoneză
Jur. = ştiințe juridice
Lat. = limba latină; moştenit din latină
Lat. med. = limba latină medievală
Lat. pop. = limba latină populară
Lingv. = lingvistică
Lit. = literar
Livr. = livresc
Loc. = locuțiune
Loc. adj. = locuțiune adjectivală
Loc. adv. = locuțiune adverbială
Loc. conj. = locuțiune conjuncțională
Loc. prep. = locuțiune prepozițională
Loc. s. = locuțiune substantivală
Loc. vb. = locuțiune verbală
Log. = logică
M. = masculin
Magh. = limba maghiară
Mar. = marină
Mat. = matematică
Mec. = mecanică
Med. = medicină
Med. vet. = medicină veterinară
Met. = meteorologie
Metal. = metalurgie

M. gr. = limba medie greacă
Mil. = termen militar
Milen. = mileniu
Min. = mineralogie; minerit
Mitol. = mitologie
M. m. ca perf. = mai mult ca perfectul
Muz. = muzică
N. = neutru
Neg. = negativ
Ngr. = limba neogreacă
Nom. = nominativ
Norv. = limba norvegiană
N. pr. = nume propriu
Num. = numeral
Num. adv. = numeral adverbial
Num. card. = numeral cardinal
Num. col. = numeral colectiv
Num. multipl. = numeral multiplicativ
Num. nehot. = numeral nehotărât
Num. ord. = numeral ordinal
Opt. = optică
Ornit. = ornitologie
P. = post
P. anal. = prin analogie
Part. = participiu
Peior. = peiorativ
Perf. c. = perfect compus
Perf. s. = perfect simplu
Pers. = persoană
Persan. = limba persană
P. ext. = prin extensiune
P. gener. = prin generalizare
Pict. = pictură
Pl. = plural
Pol. = limba poloneză
Pop. = popular
Port. = limba portugheză
Pr. = pronunțat
Pref. = prefix
Prep. = prepoziție
P. restr. = prin restricție
Prez. = prezent
Prez. conj. = prezent conjunctiv
Prez. ind. = prezent indicativ
Pron. = pronume, pronominal
Pron. dem. = pronume demonstrativ
Pron. interog.-rel. = pronume interogativ-relativ
Pron. întăr. = pronume de întărire
Pron. neg. = pronume negativ
Pron. nehot. = pronume nehotărât
Pron. pers. = pronume personal
Pron. pos. = pronume posesiv
Pron. refl. = pronume reflexiv
Psih. = psihologie
® = marcă înregistrată
Rad. = radio; radiofonie
Refl. = reflexiv
Refl. impers. = reflexiv impersonal
Refl. pas. = reflexiv pasiv
Refl. recipr. = reflexiv reciproc
Refl. unipers. = reflexiv unipersonal
Reg. = regional
Rom. = limba română
Rus. = limba rusă
Săs. = dialectul săsesc
Sb. = (limba) sârbă, croată
Sec. = secolul
S.f. = substantiv feminin
Sg. = singular
Silv. = silvicultură
Sl. = limba slavă (veche)
Slov. = limba slovenă
S. m. = substantiv masculin
S. n. = substantiv neutru
Sp. = limba spaniolă
Spec. = prin specializare
Statist. = statistică

A

A[1], *a*, s.m. **1.** Prima literă a alfabetului limbii române. ✧ Expr. *De la a la z* = de la început până la sfârşit; totul, în întregime. **2.** Sunet notat cu această literă (vocală deschisă nerotunjită medială). [Pl. şi: (**1**, n.) *a-uri*]

A[2] interj. (De obicei repetat) Exclamaţie care exprimă: surprindere, admiraţie, entuziasm; plăcere, satisfacţie; necaz, supărare; regret; indignare, reamintirea bruscă a unui lucru omis; ah. — Onomatopee.

A[3] prep. **1.** (Precedă infinitivul scurt ca formă-tip a verbului) *A lucra.* **2.** (Exprimă un raport de comparaţie sau de asemănare) *Miroase a pământ.* ✦ În semn de... *Fluieră a pagubă.* **3.** (Intră în compunerea unor adverbe, locuţiuni adverbiale şi prepoziţionale şi a unor substantive şi adjective în care este inclus *tot) De-a dreapta, atoatevăzător, atotputernic.* — Lat. **ad.**

A[4] prep. (Formează numerale distributive). De câte... *3 saci a 80 de kg.* — Din fr. **à.**

A[5]- Element de compunere care indică absenţa, excluderea etc. *Amoral, anhidru.* [Var.: **an-**] — Din fr. **a-.**

AALENIÁN, -Ă, *aalenieni, -e,* s.n., adj. **1.** S.n. Jurasicul mediu caracterizat prin cinci zone cu amoniţi şi lamelibranhiatul *Trigonia navis.* **2.** Adj. Care aparţine aalenianului (**1**), privitor la aalenian. [Pr.: *a-a-le-ni-an*] — Din fr. **aalénien.**

ABÁ[1] interj. (Înv.) (În propoziţii interogative) Cuvânt care exprimă mirarea sau atrage atenţia cuiva când i se vorbeşte. — Onomatopee.

ABÁ[2], (**2**) *abale,* s.f. **1.** Ţesătură groasă de lână, de obicei albă, din care se confecţionează haine ţărăneşti; dimie, pănură. **2.** Sort de aba (**1**). — Din tc. **aba.**

ABÁC, *abace,* s.n. **1.** Instrument de calculat alcătuit dintr-un cadru cu vergele pe care se pot deplasa bile (colorate). **2.** Tabel sau diagramă care permite rezolvarea imediată a unor calcule. — Din fr. **abaque,** lat. **abacus.**

ABÁCĂ, *abace,* s.f. (Arhit.) Partea superioară a capitelului unei coloane care face legătura cu arhitrava. — Din fr. **abaque,** lat. **abacus.**

ABAGÉR, *abageri,* s.m. (Reg.) Abagiu. — Din **abagerie[1].**

ABAGERÍE[1], *abagerii,* s.f. Atelier sau industrie de (haine de) aba[2]. — **Abagiu** + suf. *-ărie.*

ABAGERÍE [2] s.f. Meseria de abagiu. — **Abager** + suf. *-ie.*

ABAGÍU, *abagii,* s.m. Persoană care se ocupă cu fabricarea sau cu vânzarea abalei[2]; abager. — Din tc. **abağy.**

ABAJÚR, *abajururi,* s.n. Dispozitiv fixat în jurul unei lămpi destinat să dirijeze lumina într-o anumită direcţie. [Pl. şi: *abajure*] — Din fr. **abat-jour.**

ABANDÓN, *abandonuri,* s.n. **1.** Părăsire împotriva regulilor morale şi a obligaţiilor materiale a copiilor, a familiei etc. **2.** Părăsire a unui bun sau renunţare la un drept. **3.** Renunţare la continuarea participării într-o probă sportivă. — Din fr. **abandon.**

ABANDONÁ, *abandonez,* vb. I. **1.** Tranz. A părăsi pe cineva (lăsându-l fără sprijin sau ajutor); a renunţa la ceva. ✦ Refl. Fig. A se lăsa cuprins, în mod exagerat, de un sentiment, de o emoţie, de anumite preocupări. **2.** Tranz. şi intranz. A renunţa la continuarea participării la o întrecere sportivă. — Din fr. **abandonner.**

ABANDONÁRE, *abandonări,* s.f. Acţiunea de *a abandona;* părăsire. — V. **abandona.**

ABANDONÁT, -Ă, *abandonaţi, -te,* adj. Care a fost părăsit. ✦ Spec. (Despre copii nou-născuţi) Care a fost părăsit de către mamă. — V.**abandona.**

ABANÓS, *abanoşi,* s.m. Lemnul din specii de copaci exotici, greu, tare, foarte durabil, de culoare neagră, folosit pentru fabricarea unor mobile de lux, a instrumentelor muzicale de suflat etc. *(Dyospyros).* ✧ *Păr de abanos* = păr negru-lucios. — Din tc. **abanoz.**

ABATÁJ, *abataje,* s.n. **1.** Operaţie de tăiere sau de extragere a unui minereu sau a unei roci dintr-un zăcământ; *p. ext.* loc unde se execută această operaţie. **2.** Operaţie de doborâre a arborilor (în exploatările forestiere). **3.** Tăiere, sacrificare a vitelor la abator. ✦ Ansamblu de operaţii făcute în abator de la introducerea animalelor în sala de tăiere până la tranşarea cărnii. **4.** Operaţie de înclinare a unei nave mici în vederea reparării, curăţării etc. — Din fr. **abattage.**

ABÁTE[1], *abaţi,* s.m. **1.** Titlu dat superiorului unei abaţii; persoană care are acest titlu. **2.** Titlu onorific acordat unor preoţi catolici; persoană care poartă acest titlu. — Din it. **ab(b)ate.**

ABÁTE[2], *abát,* vb. III. **1.** Tranz., refl. şi intranz. A (se) îndepărta (de la o direcţie iniţială, *fig.* de la o normă fixată, de la o linie de conduită etc.). ✦ Refl. şi tranz. A se opri sau a face să se oprească în treacăt undeva sau la cineva (părăsind drumul iniţial). **2.** Refl. (Despre fenomene ale naturii, calamităţi, nenorociri) A se produce în mod violent. **3.** Refl. şi intranz. A trece cuiva ceva prin minte, a-i veni o idee, o toană, un capriciu; a i se năzări. **4.** Tranz. A întrista, a deprima, a mâhni, a descuraja. *Vestea l-a abătut.* **5.** Tranz. A doborî la pământ. — Lat. **abbattere, (4, 5)** din fr. **abattre.**

ABÁTERE, *abateri,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) abate*[2] şi rezultatul ei. ✦ Încălcare a unei dispoziţii cu caracter administrativ sau disciplinar. **2.** Diferenţa dintre valoarea efectivă sau valoarea-limită admisă a unei mărimi şi valoarea ei nominală. ✦ (Tehn.) Diferenţa dintre dimeniunea reală şi cea proiectată a unei piese. — V. **abate[2].**

ABATÉSĂ, *abatese,* s.f. Călugăriţă care conduce o abaţie. — Din it. **abbadessa.** Cf. lat. abbatissa.

ABATÍZĂ, *abatize,* s.f. (Mil.) Dispozitiv de apărare făcut din copaci tăiaţi şi culcaţi cu vârful spre inamic sau din crăci înfipte în pământ. — Din fr. **abattis.**

ABATÓR, *abatoare,* s.n. Loc special amenajat unde se sacrifică animalele în vederea obţinerii cărnii, sub control sanitar-veterinar. — Din fr. **abattoir.**

ABAŢÍE, *abaţii,* s.f. Mănăstire catolică cu statut special (împreună cu averea, domeniile ei), condusă de un abate[1] sau o abatesă şi care depinde de un episcop sau direct de papă[2]. — Din it. **ab(b)azia.**

ABAZÍE, *abazii,* s.f. (Med.) Tulburare nervoasă manifestată prin necoordonarea mişcărilor în mers, datorată disfuncţiei aparatului vestibular. — Din fr. **abasie.**

ABĂTÚT, -Ă, *abătuţi, -te,* adj. Care este descurajat; trist, deprimat. — V. **abate[2].**

ABC s.n. **1.** Enumerarea primelor litere ale alfabetului. **2.** Fig. Început al unei arte, al unei ştiinţe. [Cit.: *abecé*] — Din fr. **abece.**

ABCÉS, *abcese,* s.n. Acumulare de puroi, bine delimitată de ţesuturile din jur printr-o membrană de ţesut conjunctiv. — Din fr. **abcès.**

ABDICÁ, *abdic,* vb. I. Intranz. A renunţa la tron. ✦ Fig. A renunţa la ceva, a ceda (în faţa greutăţilor). — Din fr. **abdiquer,** lat. **abdicare.**

ABDICÁRE, *abdicări,* s.f. Acţiunea de *a abdica.* — V. **abdica.**

ABDOMÉN, *abdomene,* s.n. **1.** Parte a corpului, între torace şi centura pelviană, în care se găsesc stomacul, ficatul, pancreasul, splina, rinichii şi intestinele; pântece, burtă, foale. **2.** (Biol.) Partea posterioară a corpului la artropode. — Din fr., lat. **abdomen.**

ABDOMINÁL, -Ă, *abdominali, -e,* adj. Care aparţine abdomenului, privitor la abdomen; ventral. ✧ *Cavitate abdominală* = cavitate cuprinsă între pereţii abdomenului (**1**). — Din fr. **abdominal.**

ABDOMINALGÍE, *abdominalgii,* s.f. (Med.) Durere abdominală. — Din fr. **abdominalgie.**

ABDUCTÓR, -OÁRE, *abductori, -oare,* adj. (Despre mușchi) Care a suferit o abducție. — Din fr. **abducteur.**

ABDÚCȚIE, *abducții,* s.f. Mișcare prin care se îndepărtează un membru sau un segment al acestuia de axul median al corpului. — Din fr. **abduction.**

ABECEDÁR, *abecedare,* s.n. Manual elementar pentru învățarea scrisului și a cititului; azbucoavnă, bucoavnă. ✦ Fig. Carte care cuprinde noțiunile de bază dintr-un anumit domeniu. — Din lat. **abecedarius,** fr. **abécédaire.**

ABERÁNT, -Ă, *aberanți, -te,* adj. Care se abate de la tipul normal sau corect, care constituie o aberație (1), absurd. — Din fr. **aberrant,** lat. **aberrans, -ntis.**

ABERATÍV, -Ă, *aberativi, -e,* adj. (Rar) Care este departe de adevăr, care ține de aberație (1). — Din fr. **aberratif.**

ABERÁȚIE, *aberații,* s.f. **1.** Abatere de la ceea ce este normal sau corect. **2.** Defecțiune a unui sistem optic, care duce la obținerea unor imagini neclare, deformate etc. ✧ *Aberație vizuală* = astigmatism. *Aberația luminii* = variația aparentă a poziției unui astru pe cer datorită mișcării Pământului în jurul Soarelui, în jurul axei proprii, și faptului că lumina se propagă cu viteză finită. **3.** Ceea ce este inadmisibil, absurd; absurditate, inepție, prostie. — Din fr. **aberration,** lat. **aberratio.**

ABEROSCÓP, *aberoscoape,* s.n. Instrument care servește la observarea defectului de distorsiune pe care îl prezintă un ochi anormal. — Din fr. **aberroscope.**

ABHORÁ, *abhorez,* vb. I. Tranz. (Livr.) A avea ură, dezgust, aversiune față de cineva sau de ceva. — Din fr. **abhorrer,** lat. **abhorrere.**

ABIÁ adv. **1.** (Modal) Cu greu, cu greutate; anevoie. **2.** (Cantitativ, intensiv) Foarte puțin, aproape deloc. **3.** (Temporal) De foarte puțină vreme; de îndată ce, numai ce; chiar atunci, tocmai. **4.** Cel puțin; măcar, barem. — Lat. **ad vix.**

ABIENTÍN s.n. Substanță rășinoasă extrasă din lemnul de brad, care se prezintă sub formă de cristale incolore, solubile în apă și în alcool. [Pr.: *-bi-en-*] — Din fr. **abiéntin.**

ABIETACÉE, *abietacee,* s.f. Pinacee. [Pr.: *-bi-e-*] — Din fr. **abiétacée.**

ABIETINÉE, *abietinee,* s.f. Pinacee. [Pr.: *-bi-e-*] — Din fr. **abiétinée.**

ABÍL, -Ă, *abili, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care este îndemânatic, iscusit, priceput, dibaci. ✦ Șmecher, descurcăreț. — Din fr. **habile,** lat. **habilis.**

ABILITÁ, *abilitez,* vb. I. Tranz. **1.** A califica o persoană în urma unui examen pentru un post universitar; a atesta. **2.** A împuternici. — Din fr. **habiliter,** lat. **habilitare.**

ABILITÁRE, *abilitări,* s.f. (Rar) Acțiunea de *a abilita* și rezultatul ei. — V. **abilita.**

ABILITÁTE, *abilități,* s.f. (La sg.) Îndemânare, iscusință, pricepere, dibăcie. ✦ (La pl.) Deprinderi, obiceiuri, șmecherii, șiretlicuri. — Din fr. **habilité,** lat. **habilitas, -atis.**

ABIOGÉN, -Ă, *abiogeni, -e,* adj. (Biol.; despre medii) Care este lipsit de viață; (despre procese) care are loc, care se petrece fără participarea materiei vii. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **abiogène.**

ABIOGENÉZĂ s.f. Concepție după care originea materiei vii trebuie căutată în materia fără viață. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **abiogenèse.**

ABIOLOGÍE s.f. Disciplină care are ca obiect studierea elementelor anorganice. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **abiologie.**

ABIÓTIC, -Ă, *abiotici, -ce,* adj. Lipsit de viață, incompatibil cu viața [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **abiotique.**

ABIOTROFÍE, s.f. Scădere a vitalității unui organism sau a unui organ din cauza unor defecte ereditare de dezvoltare sau a lipsei factorilor nutritivi, fapt care determină slăbirea capacității de adaptare-apărare. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **abiotrophie.**

ABIÓZĂ s.f. **1.** Stare lipsită de viață. **2.** Procedeu de conservare a produselor alimentare de natură animală și vegetală, bazat pe distrugerea totală a microorganismelor existente în produs prin termo-, foto-, chimiosterilizare sau prin iradieri ionizante. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **abiose.**

ABÍS, *abisuri,* s.n. (Adesea fig.) Prăpastie adâncă; genune, hău[1]. — Din fr. **abysse,** lat. **abyssus.**

ABISÁL, -Ă, *abisali, -e,* adj. **1.** De abis. ✦ Care se află sau care trăiește la mari adâncimi în mări sau în oceane. *Regiune abisală. Animal abisal.* **2.** Care se referă la subconștient, al subconștientului. — Din fr. **abyssal.**

ABITÁȚIE s.f. (Jur.) Drept de folosință a unei case de locuit care este proprietatea altuia. — Din fr. [droit d']**habitation.**

ABITÍR adv. (Fam. și pop.; numai la comparativ) Mai mult, mai bine, mai tare (decât...). — Din tc. **beter** „mai rău".

ABJÉCT, -Ă, *abjecți, -te,* adj. Care comite fapte reprobabile; ticălos. ✦ Care inspiră repulsie, dispreț; josnic, netrebnic, mizerabil. *Comportament abject.* — Din fr. **abject,** lat. **abjectus.**

ABJÉCȚIE, *abjecții,* s.f. Faptă, atitudine abjectă; ticăloșie, josnicie. — Din fr. **abjection,** lat. **abjectio.**

ABJUDECÁ, *abjúdec,* vb. I. Tranz. A anula, a suspenda un titlu, un drept etc., printr-o hotărâre judecătorească. — Din lat. **abjudicare.**

ABJUDECÁRE, *abjudecări,* s.f. Acțiunea de *a abjudeca* și rezultatul ei. — V. **abjudeca.**

ABJURÁ, *abjúr,* vb. I. Tranz. A renega public o credință religioasă, o doctrină, o părere etc. — Din fr. **abjurer,** lat. **abjurare.**

ABJURÁRE, *abjurări,* s.f. Acțiunea de *a abjura* și rezultatul ei. — V. **abjura.**

ABLACTÁRE s.f. Ablactație. — Cf. lat. a b l a c t a r e.

ABLACTÁȚIE s.f. **1.** Trecere treptată și progresivă de la alimentația exclusiv lactată a sugarului la o alimentație diversificată; ablactare. **2.** Oprire a secreției lactate la femeile la care alăptarea este contraindicată sau inutilă. — Din germ. **Ablaktation.**

ABLATÍV, *ablative,* s.n. Caz al declinării în unele limbi, care exprimă despărțirea de un loc, punctul de plecare, instrumentul, cauza sau altă circumstanță. ✧ *Ablativ absolut* = construcție sintactică specifică limbii latine, alcătuită dintr-un substantiv (sau un pronume) și un participiu la cazul ablativ, având rol de propoziție circumstanțială. — Din fr. **ablatif,** lat. **ablativus.**

ABLÁȚIE, *ablații,* s.f. **1.** Transportare (prin acțiunea vântului, a apelor sau a gheților) a materialului rezultat în urma dezagregării solului sau a rocilor. **2.** Îndepărtare chirurgicală a unui organ, a unui membru al corpului omenesc, a unei tumori etc. **3.** Fenomen fizic prin care un corp care străbate atmosfera cu mare viteză pierde din substanță, devenind incandescent prin frecarea cu aerul. [Pr.: *-ți-u-*. — Var.: **ablățiúne** s.f.] — Din fr. **ablation,** lat. **ablatio, -onis.**

ABLAȚIÚNE s.f. v. **ablație.**

ÁBLAUT, *ablauturi,* s.n. (Lingv.) Apofonie. — Din germ. **Ablaut.**

ABLEFARÍE, *ablefarii,* s.f. Malformație congenitală caracterizată prin absența parțială sau totală a pleoapelor. — Din fr. **ablépharie.**

ABLEGÁT, *ablegați,* s.m. Trimis extraordinar al papei. — Din fr. **ablégat.**

ABLEPSÍE, *ablepsii,* s.f. (Med.) Cecitate. — Din fr. **ablépsie.**

ABLUȚIÚNE, *abluțiuni,* s.f. Spălare rituală a corpului prescrisă de unele religii pentru purificare. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. **ablution,** lat. **ablutio, -onis.**

ABNEGÁ, *abnég,* vb. I. (Rar) Tranz. A tăgădui, a nega, a renunța la cineva sau ceva. — Din lat. **abnegare.**

ABNEGÁRE s.f. (Rar) Abnegație. — V. **abnega.**

ABNEGÁȚIE s.f. Devotament (dus până la sacrificiu); abnegare. ✦ Renunțare; sacrificiu voluntar. — Din fr. **abnégation.**

ABNÓRM, -Ă, *abnormi, -e,* adj. (Rar) Anormal, neobișnuit. — Din germ. **abnorm.**

ABNORMITÁTE, *abnormități,* s.f. (Rar) Anomalie; enormitate; lucru, fapt neobișnuit. — Din germ. **Abnormität.**

ABOLÍ, *abolesc,* vb. IV. Tranz. A desființa o instituție, o stare sau anumite uzanțe; a anula în mod legal și oficial o lege, o hotărâre etc. — Din fr. **abolir,** lat. **abolere.**

ABOLÍRE, *aboliri,* s.f. Acțiunea de *a aboli* și rezultatul ei; abolițiune. — V. **aboli.**

ABOLIȚIONÍSM s.n. Mișcare politică apărută la sfârșitul sec. XVIII, care urmărea desființarea sclaviei negrilor din SUA, Franța, Marea Britanie; *p. gener.* mișcare politică, socială care susține desființarea sclaviei. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **abolitionnisme.**

ABOLIȚIONÍST, -Ă, *aboliționiști, -ste,* s.m. și f. Adept al aboliționismului. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **abolitionniste.**

ABOLIȚIÚNE, *abolițiuni,* s.f. (Înv.) Abolire. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. **abolition,** lat. **abolitio, -onis.**

ABÓLLA s.f. Manta militară la romani. — Cuv. lat.

ABOMINÁBIL, -Ă, *abominabili, -e,* adj. Înfiorător, groaznic; dezgustător, urât. — Din fr. **abominable,** lat. **abominabilis.**

ABONÁ, *abonez,* vb. I. Tranz. și refl. (Cu determinări introduse prin prep. „la") A(-și) face un abonament. ✦ Refl. Fig. (Fam.) A veni în mod regulat undeva, a fi un obișnuit al casei. — Din fr. **abonner.**

ABONAMÉNT, *abonamente,* s.n. Convenție prin care, în schimbul unei sume, o persoană obține, pe o anumită perioadă, dreptul de a folosi anumite servicii publice, de a asista la spectacole, de a călători cu mijloace publice de transport, de a primi o revistă, un ziar etc.; (concr.) înscris care atestă această convenție; sumă plătită pentru obținerea acestui drept. — Din fr. **abonnement.**

ABONÁRE, *abonări,* s.f. Acțiunea de *a (se) abona.* — V. **abona.**

ABONÁT, -Ă, *abonați, -te,* s.m. și f., adj. (Persoană) care beneficiază de un abonament. ✦ Fig. (Fam.) (Persoană) care vine în mod regulat undeva. — V. **abona.**